

שְׁלִישׁ בַּמִּקְרָא

גליון 6

'לעולם ישלש אדם שנזתיו שליש במקרא'

פרשת תצוה ה' אלפים תשע"ח

מגזין תנ"ך ללימוד והעמקה בנושאים וסוגיות בכתבי הקודש

גליון מקוצר

"וּחִיב לְשַׁלֵּשׁ אֶת זְמַן לְמִידָתוֹ. שְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב. וּשְׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה. וּשְׁלִישׁ יָבִין וַיִּשְׁכֵּיל אַחֲרֵית דְּבַר מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיּוֹצִיא דְבַר מִדְּבַר וַיִּדְמָה דְּבַר לְדְבַר וַיָּבִין בְּמִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן עַד שְׂיַדַע הֵיאֵף הוּא עָקֵר הַמִּדּוֹת וְהֵיאֵף יּוֹצִיא הָאָסוּר וְהַמִּתֵּר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שְׁלֵמִד מְפִי הַשְּׂמוּעָה. וְעַנְיָן זֶה הוּא הַנִּקְרָא גְמָרָא.

כִּיצַד. הִיָּה בַעַל אֲמָנוֹת וְהִיָּה עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ שֶׁלֵּשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם וּבַתּוֹרָה תִּשְׁעַ. אוֹתָן הַתִּשְׁעָ קוֹרָא בְּשַׁלֵּשׁ מֵהֶן בַּתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וּבְשַׁלֵּשׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה וּבְשַׁלֵּשׁ אַחֲרוֹת מִתְּבוּנָן בְּדַעְתּוֹ לְהַבִּין דְּבַר מִדְּבַר...

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתַחֲלַת תְּלִמוּדוֹ שֶׁל אָדָם אָכַל כְּשִׁיגְדִיל בְּחֻכְמָה וְלֹא יֵהָא צָרִיף לֹא לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְלֹא לַעֲסֹק תָּמִיד בַּתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה יִקְרָא בְּעֵתִים מְזַמְנִים תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְדְבָרֵי הַשְּׂמוּעָה כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁפַח דְּבַר מִדְּבָרֵי דִּינֵי תּוֹרָה וַיִּפְנֶה כָּל יָמָיו לְגְמָרָא בְּלִבְד לְפִי רַחֵב שְׂיֵשׁ בְּלָבוֹ וַיִּשׁוּב דַּעְתּוֹ."

רמב"ם הלכות תלמוד תורה

ההספק השבועי:

תורה: פרשת תצוה

נביאים: שופטים פרקים ו-יב

כתובים: דברי הימים-א פרקים

תוכן העניינים:

ב תמצית העניינים

ב סוגיה במקרא

ב פרשני המקרא

ב לעיונא

יוצא לאור ע"י מערכת "שליש במקרא".
ליצירת קשר:
shlishe24@gmail.com

תמצית הענינים

תמצית הפרקים הנלמדים בהספק השבועי

תורה: פרשת יתרו

- א. הדלקת נרות המנורה.
- ב. עשיית בגדי כהונה.
- ג. צורת קידוש אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים.
- ד. עולת תמיד בבוקר ובערב.
- ה. השראת השכינה באהל מועד.
- ו. הציווי על עשיית מזבח הקטרת, והקטרת הקטרת עליו.

נביאים: שופטים פרקים ו-יב

פרק ו פסוקים א-לב

- א. ישראל עשו הרע בעיני ה', ונמכרו ביד מדין שבע שנים.
- ב. ה' שולח נביא, להוכיח את ישראל.
- ג. מלאך-ה' נגלה אל גדעון בן יואש, ושולח אותו להושיע את ישראל.
- ד. ה' מצוה בלילה את גדעון לנתוץ את מזבח-הבעל של אביו ולכרות את האשירה, ובנות מזבח לה' ולהקריב עליו את הפרים של אביו עם עצי האשירה.

פרק ו פסוקים לג-מ

- מדין ועמלק ובני-קדם נאספים להילחם בישראל.
גדעון מבקש אותות מה' שיעזרהו במלחמה, וה' עושה את האותות אשר שאל.

פרק ז

מלחמת גדעון במדין.

פרק ח

- א. המרדף אחרי זבח וצלמונע.
- ב. ישראל אומרים לגדעון שימשול בהם הוא ובניו.
- ג. מיתת גדעון.
- ד. ישראל שבים לעשות הרע בעיני ה'.

פרק ט

המלכת אבימלך בן גדעון, והריגת כל אחיו חוץ מיותם.
'משל העצים' של יותם בן גדעון.
מרד אנשי שכם באבימלך, ומיתתו ביד אשה.

פרק י

תולע בן פואה שופט את ישראל 23 שנים.
יאיר הגלעדי שופט את ישראל 22 שנים.
בני ישראל עוזבים את ה' ונמכרים ביד האומות.
בני עמון חונים למלחמה על ישראל, ושרי גלעד אומרים ש"הָאִישׁ יִחָל לְהִלָּחֵם בְּבָנֵי עַמּוֹן יִהְיֶה לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל גִּלְעָד".

פרק יא

יפתח הגלעדי נעתר לזקני גלעד להיות להם לקצין להילחם בבני עמון.
יפתח שולח מלאכים למלך בני עמון, להניאו מהמלחמה, אך מלך עמון לא שמע אליו.
יפתח נודר שהיוצא מדלתי ביתו בשוכו מהמלחמה יעלהו לעולה.
יפתח נלחם בבני עמון, ובני עמון נכנעו תחת ישראל.
כשחזר מהמלחמה יצאה בתו לקראתו, ויפתח עשה לה את אשר נדר.

פרק יב

בני אפרים רבים ביפתח על אשר לא צירפם למלחמה, ובתגובה אנשי גלעד היכו את אפרים.
מיתת יפתח.

אבצן מבית-לחם שופט את ישראל שבע שנים.
אילון הזבולוני שופט 7 שנים.
עבדון בן הלל שופט 8 שנים.

כתובים: דברי הימים-א פרקים כג-כו

פרק כג

דוד זקן וממליך את שלמה בנו על ישראל.
ספירת הלויים, וחלוקתם למחלקות.

פרק כד

חלוקת מחלקות בני אהרן.

פרק כה

חלוקת מחלקות המשוררים.

פרק יג

חלוקת מחלקות השוערים, ושאר העבודות.

סוגיה במקרא

"לא תחיה כל נשמה"

תגובה

בגליון שלפרשת יתרו, הבאנו פסוקים רבים הכותבים שהאיסור לכרות ברית עם יושבי הארץ, והציווי "לא תחיה כל נשמה", וכן האיסור להתחתן באומות, הם כדי שלא יזנו אחרי תועבות הגויים וחטואתיים. אחד הקוראים שלח לנו ציטוט מהאברבנאל, המביא טעם נוסף לציוויים אלו, אמנם יש לעיין היכן נמצא בפסוקים רמז לטעם זה. והרי הדברים:

בענין "לא תחיה כל נשמה" רציתי רק להעיר, כי קיים טעם נוסף להורשת יושבי הארץ מלבד אלו שהבאתם, והוא שמכיון שכבשנו את ארצם, הם בודאי לא ישלימו עם שלטוננו ויחכו להזדמנות הראשונה על-מנת להשיב אליהם את אדמתם. וכן מביא האברבנאל בשמות פרק לד פסוקים י"א – י"ב:

"ואמר הנני גורש מפניך וגו' להגיד שכיון שהוא יתברך גורש מפני ישראל את האמורי ושאר האומות אין ראוי שישראל יכרות ברית עמהם. כי מדרך המוסר בהיות שר ואדון עוזר לאדם מה ולוחם מלחמותיו ומגרש את אויביו אין ראוי שישלם האיש בעל הריב עמהם מבלי רשות ומצות האדון העוזר אותו וע"כ בהיותו יתברך מגרש אויביו אין ראוי שיכרות להם ברית כי יהיה זה חלול כבודו יתברך כל שכן שהאהבה והברית עמהם לא תצלח. כי אחרי שהם לקחו את ארצם מידם אין ספק שתמיד יבקשו רעת ישראל וזה אמרו אשר אתה בא עליה רוצה לומר כי כיון שאתה ישראל באת אל הארץ ההיא ולקחת אותה מידי יושביה והם עשוקים וגזולים ממנה איך ישמרו לך ברית אהבה אבל יהיה בהפך כי יהיה למוקש בקרבך כלומר שכאשר תקראנה מלחמה יתוספו על שונאיך וילחמו בך, וגם יהיה למוקש מצד אחר והוא בתתם לפניך מכשול העבודת אלילים".

ולפי טעם זה אין האיסור של כריתת ברית מוגבל לשבעת עמי כנען, אלא הוא חל על כל מי שנמצא כאן בבואנו אל הארץ, וכן מפורש באור החיים על במדבר פרק לג פסוק נ"ב -

"והורשתם וגו'. והגם שאמר הכתוב ב' עממין (דברים כ) לא תחיה כל נשמה, כאן מדבר הכתוב חוץ מז' עממין הנמצאין שם, ולזה דקדק לומר את כל יושבי הארץ לומר אפילו שאינם מז' עממין". ❖

פרשני המקרא

תולדותיהם של מפרשי התנ"ך

רבי יוסף קרא

מאת: הרב משה שמואל פרל-גולד

אע"פ שכפה"ג עיקר עיסוקו של ר"י הוא בפרשנות המקרא ודברי אגדה²¹, מכ"מ הוא מוכר בדורו גם כבעל הלכה מובהק, ובני דורו מביאים משמועותיו ותשובותיו, בענינים הלכתיים שונים²².

חיבוריו:

פירוש המקרא. פירושו למקרא, הוא מהחשובים שנכתבו בתקופתו, והוא משמש כאבן דרך לפרשנים הבאים אחריו, כפירושי 'בעלי התוספות', וה'בכור שור', ועוד, ליקוטים מפירושו לחמשה חומשי תורה, נדפסו ע"י ר"א ברלינר בספרו 'פלטת סופרים' וע"י הרב איסר-גד בספריו השונים²³, אבל הוא עדיין לא נדפס בשלימות עד היום. פירושו לנביאים ראשונים נדפס בשלימות ע"י פרופ' שמעון עפשטיין ז"ל בירושלים (הוצאה שניה ע"י מוסד הרב קוק) בשנת תשל"ג²⁴. פירושו לספר 'רמיה' נדפס ע"י רא"ל שלאסבערג בוורסאי הסמוכה לפאריס בשנת תרמ"א, ופירושו לספר 'הושע' נדפס בברעסלוי בשנת תרכ"א. הפי' לספר 'איוב' נדפס במהדורה מדעית על ידי ד"ר משה ארנד, בירושלים בשנת תשמ"ט (בהוצאת מוסד הרב קוק). פירושו למגילות נדפסו בתחילה ללא שם המחבר ע"י ד"ר רא"י היבש בפראג בשנת תרכ"ו ביחד עם התרגום הסורי (ה'פשיטתא') למגילות, במהלך השנים הוכיחו החוקרים שפי' זה פירושו של מהר"י קרא הוא²⁵, ומכאן ואילך נדפסו פירושים אלו בזמנים שונים - פירוש 'איכה' נדפס שוב ע"י ר"ש באבר בברעסלוי בשנת תרנ"ט, ופירוש 'קהלת' נדפס שוב ע"י ר"א ברלינר בקובץ 'אוצר טוב' הנדפס בברלין בשנים תרמ"ו-תרמ"ז, קטעים מפירוש 'אסתר' ו'איכה', נדפסו גם ע"י החוקר א. יעלניק בלפסיה בשנת תרט"ו. [ומשם הועתקו כל הפירושים של מהר"י קרא למקראות גדולות 'תורת חיים' על המגילות שבהוצאת מוסד הרב קוק]. כמו"כ יש חוקרים הסבורים שהפירוש הנדפס תחת שם רש"י לספר 'עזרא ונחמיה' מבוסס בעיקרו של פירושו של ר"י קרא²⁶.

פירוש לפיוטים ותפילות. חיבורו זה של ר"י קרא הוא כמעט הראשון²⁷ הוואה בפיוטים ענין שיש לפרשו בשלימות, ומחמת כן משמש חיבורו זה כבסיס לכל פרשני הפיוטים הבאים אחריו, ואפי' לאלה מביניהם שהיו בני דורו²⁸, עד כדי שהכינוי 'המפרש' בסתמא בפירושי פיוטים כוונתו לדברי ר"י בפירושו²⁹, בחיבור זה מראה ר"י את בקיאותו הרבה במדרשי חז"ל והפיוטים השונים, ואף ניכרת שליטתו הרבה במכמני הלשון ודקדוק לשון הקדש. פירושו מתאפיין בכך שהוא מפרש מה עמד לפני הפייטן בבואו לפייט נושא מסוים, ואילו מדרשים היו תחת

רבינו יוסף קרא (מהר"י קרא), הוא ממפרשי המקרא הבולטים ביותר, שפעלו בבבית המדרש של צפון צרפת, בזמן רש"י ותלמידיו.

על תולדות חייו של ר"י קרא, אין אנו יודעים הרבה, ולא נודע לנו לא זמן לידתו, ולא זמן פטירתו. אבל עכ"פ אנו יודעים כי כבר אביו רבי שמעון עסק בפרשנות המקרא¹, ושבעצירתו קיבל רבות מדודו אחי אביו רבינו מנחם בן רבי חלבו², שהיה מגדולי הפרשנים בדרום צרפת (פרובנס)³, והוא רבו המובהק.

באיזה זמן מחייו גולה ר"י למקום תורה, לשיבה שבעיר וורמיזא (Worms - וורמס), שהוא לומד תורה לפני רבינו מאיר בן רבי יצחק ש"ץ, ורבינו קלונימוס איש רומי, לאחמ"כ אנו מוצאים את ר"י בטרוייס (Trojes - טרוואה) עירו של רש"י, שם הוא משמש לפני רבינו שלמה יצחקי (רש"י) ומקבל תורה מפיו⁴, כשהוא אף משמש כסופרו ומעתיק את פירושו הגדול של רש"י למקרא⁵, והוא אף זוכה שרש"י יביא דברים בשמו בפירושו⁶.

כפה"ג בזמן שהותו בביתו של רש"י, הוא מכיר אף את נכדו הגדול רבינו שמואל (רשב"ם), המכנה אותו בחיבורו 'חברינו'⁷. וכן כנראה שהוא מכיר את תלמידי רש"י השונים⁸.

בהמשך חייו אין אנו יודעים מה פעולותיו והיכן הוא מתגורר, אבל כפה"ג לא עזב עוד את צרפת למקומות אחרים, מתלמידיו של ר"י אין ידוע לנו אלא תלמיד אחד בשם 'רבי דוד' השואלו בעניני פירוש המקראות⁹.

פרשנות המקרא של ר"י, הולכת באופן ברור בדרך פרשנותו של מורו רש"י¹⁰, אלא שהוא נוטה יותר לפרש ע"ד הפשט¹¹, כנראה בהשפעת רבו ודודו רבינו מנחם ב"ר חלבו שהיה פרשן פשטי למדי¹². אעפ"כ אין ר"י נמנע כלל מלפרש ע"פ המדרשים¹³, ואף הכלל הגדול של רש"י (ע"פ חז"ל¹⁴) - 'שאינ מוקדם ומאוחר בתורה', עומד לנגד עיניו, אלא שהוא מפרש ע"פ מדוע סידר הכתוב את הפרשה כדרך שסידר¹⁵.

ענינים נוספים הייחודיים לפרשנותו, הם שהוא הראשון המפרש את המקראות ע"ד המשל, שהוא משתמש לצורך זה בספריו ותורתו הפילוסופית של רבינו שבתי דונולו הרופא¹⁶, שהיו נפוצים כבר באותו הזמן בצרפת¹⁷, ובפירושו לספר 'איוב' הוא משתמש בדרך פרשנות זו בכל החיבור¹⁸. עוד יש לצי' שהוא הפרשן הראשון המתייחס באופן עקבי ויסודי לכל פרשנות הנוצרים לתנ"ך¹⁹, והדבר ניכר בכל פירושו²⁰.

ידו באותה שעה³⁰. חיבורו זה של ר"י קרא לא נדפס מעולם בצורה טובה, מפני שכתבי היד של פירושי הפיוטים נוטים לערבב וללקט כמה וכמה פירושים יחדיו ממפרשים שונים, ועדיין לא קם מי שיעמוד ויברר את הפירושים לפי מחבריהם וחיבוריהם הקדומים. אבל ניתן למצוא קטעים מחיבור זה בתוך פירושי הפיוטים הנדפסים, כמו פי' הסיודר המיוחס לרש"י שנדפס בסיודר 'אוצר התפילות', ובהדפסות השונות של פירוש הראב"ן לסיודר הפיוטים, וב'פירוש רש"י בקול מדרשו' לפיוטי ד' פרשיות שנדפס ע"י מכון 'קול אריה', ובפירוש 'ערוגת הבשם' של רבינו אברהם בן רבי עזריאל, הנדפס ע"י ד"ר א"א אורבך (מק"צ - ירושלים תרצ"ט-תשכ"ג), וכן בפירושים נוספים.

חיבור נוסף שיש חוקרים הנוקטים שהוא של ר"י, הוא **הפירוש למדרש 'בראשית רבה'** הנדפס תחת שם רש"י, ועכ"פ ודאי שבאים בפירוש זה דברים שיצאו מעטו של ר"י קרא³¹.

¹ ע"י במחזור יוטי (הנדפס) ס"י תכט המביא את פירושו לספר משלי, כמו כן הוא מובא אצל בנו מהר"י קרא בפירושו לירמיה פרק ט, ואצל רשב"ם בפירושו לבראשית (כד, ו).
² כלשונו של ר"י עצמו (בשמואל א' ב, כג) - 'כל ימי למדני רבי מנחם ב"ר חלבו אחי אבי'.
³ חכם זה מובא בחיבוריו של רש"י, הן בפירושו למקרא (פעמים רבות מאד תחת השם ר' מנחם זצ"ל), והן בפירושו לתלמוד (במס' סוטה דף לה ע"ב), וכן הוא מובא גם בפירוש המיוחס לרש"י על ספר 'דברי הימים' (ע"י בפירוש לדברי הימים ב' כ, ו).
⁴ ע"י במבוא ל סיודר חסידי אשכנז של ר"מ הרש"ר, ובמבואו של פרופ' ש. עפשטיין לפירוש נביאים ראשונים, עמ' 20 (במהדורת מוסד הרב קוק), וע"י גם בהערה הבאה.
⁵ ע"י ספר 'פליטת סופרים' עמ' 121 - 'כך פירשתי אני המעתיק, והודה רבנו שלמה לדברי'.
⁶ בפירושו למקרא לספר 'ישעיה' (י, כד ו-ד, ג), ולספר 'משלי' (ד, ד ו-ה, יד ו-ו, כג ו-יח, כב).
⁷ ע"י פירושו של רשב"ם לספר 'בראשית' (כד, ו), ולספר 'במדבר' (ד, י).
⁸ כך ניכר הדבר ממה שמובאים דברים בשמו בספרי דבי רש"י, כמו"כ אנו מוצאים את ריב"א תלמידו של רש"י מביא שמועה בשמו (ע"י ראב"ה ס"י תתצה).
⁹ ע"י ספר 'שמות חכמים' ערך ל' אות ב' הערה 20.
¹⁰ יש לכך דוגמאות במקומות רבים בפירושו, ואין כאן המקום לפרטם.
¹¹ ראה דבריו החריפים בפירושו לספר 'שמואל א' א, יח.
¹² כך נראה משרידי פירושי הנקראים 'נמוקי רבי מנחם' שנדפסו ע"י ש"א פאזונסקי, וע"י גם מה שכתב במבואו על 'חכמי צרפת מפרשי המקרא' שבראש 'פירוש רבי אליעזר מבגלנצי' לתרי עשר ויחזקאל שהדפיס (מק"צ - ורשה תרע"ג).
¹³ ע"י לזוגמא בפירושו לאיוב (יז, ט ו-לז, יא) ולאיכה (ב, א ו-ג, מב), וע"ע במבואו של פרופ' ש. עפשטיין לפירוש נביאים ראשונים, ובמבואו של מ. ארנד לפירוש איוב. כמו כן יש לצי' שהוא משתמש בפרשנותו הדרשנית של רבינו משה הדרשן ובית מדרשו, כדרך שהשתמש בה רש"י לפניו.

¹⁴ מסכת פסחים דף ו ע"ב, ומסכת סנהדרין דף מט ע"ב.
¹⁵ לזוגמא, ע"י פירושו לספר 'שופטים' פרק ד.
¹⁶ רופא ופילוסוף, ומגדולי חכמי איטליה ורומניאה בזמנו, נולד בשנת ד' אלפים תרע"ג בעיר 'אוריס' שבאיטליה, ובהיותו בן 12 הוגלה עם בני משפחתו מעירו ע"י צבאות הישמעאליים הנוודים שבאו מדרום איטליה, ונפדה ע"י בני משפחתו בעיר 'טורנטו', כשמכאן ואילך הוא מטלטל ונודד בין קהילות שונות בדרום איטליה יון ולומברדיאה. הוא חיבר חיבורים רבים מאד, רובם בעניני פילוסופיה ומוסר. חיבוריו הנוודעים ביותר הם 'ספר החמוני', ופירושו לספר יצירה. נפטר בשנת ד' אלפים תש"ל בערך.
¹⁷ שהרי כבר רש"י מזכירם בפירושו לתלמוד (מס' עירובין דף נו ע"א, ומס' ביצה דף לג ע"א).
¹⁸ ע"י במבואו של מ. ארנד לפירוש איוב, ואצל ר"א עפשטיין בספרו 'מקדמוניות היהודים' עמ' 34.
¹⁹ אע"פ שכבר עסקו בזה גם רש"י והרשב"ם לפניו, אבל הוא עכ"פ הראשון המתייחס לנושא זה באופן שיטתי ויסודי כאמור.
²⁰ ע"י על כך במאמריו של א. גרוסמן ב- 'ציון' נא, א (תשמ"ו), עמ' 29-60, וב'דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות' (י"ם תשמ"ו), עמ' 71-79.
²¹ יש שכתבו (שי"ר ושד"ל) שמחמת כך נקרא 'קרא', על שם שעיסוקו המתמיד היה במקרא, אבל אין הדברים נראים כן, אלא שהיה זה כינוי למשפחתו, כיון שמצינו שגם אביו רבי שמעון וגם דודו רבי מנחם נקראים בכינוי זה.
²² ע"י תוספות למס' עירובין דף מז ע"א, ולמס' ערכין דף טו ע"ב, ב'ספר הישר' לרבנו תם ס"י טו, וב'אור זרוע' ח"ב ס"י לט, וב'שבלי הלקט' שכולת לב (ומשם בס' תניא הקדמון ס"י עג), ובח"ב ס"י י, ובראב"ה ס"י תתצה.
²³ כמו כן הובאו ליקוטים מפירושו בספרים 'נטעי נעמנים' ו'פרשני-דתא'.
²⁴ ויש לצי' כי פירוש תחת שמו של מהר"י קרא על ספרי הנביאים, נדפס במקראות גדולות מהדורת לובלין תרנ"ז, אך לדעת החוקר 'פארגעס' הפירוש על שמואל ורוב תרי עשר הנדפס שם אינו של מהר"י קרא.
²⁵ כך כתבו ר"א ברלינר בספרו 'פליטת סופרים' (חלק האשכנזי) עמ' 21, ו-ד. ראז'ין בספרו על הרשב"ם עמ' 73, ור"ש באבר במבואו לפירוש איכה (ברעסלוי תרנ"ט), ו-ש"א פאזונסקי במבואו על 'חכמי צרפת מפרשי המקרא' הנ"ל עמ' 29-30, ופרופ' ש. עפשטיין במבואו לפירוש נביאים ראשונים. כמו"כ יש לצי' כי הוכח שהפירוש לאיכה הנדפס בנאפולי בשנת רמ"ח, גם הוא בעצם פירושו של מהר"י קרא. ע"י 'אוצר נחמד' ח"ד עמו' 43.
²⁷ אמנם קדמו לו דודו רבינו מנחם ב"ר חלבו, ומורו רבינו מאיר ש"ץ, שהם כתבו פירושים לפיוטים אבל כפה"נ לא היו אלה פירושים סדירים ומלאים, אלא רק ביאורים במקומות הקשים לפיוטים. ופירושו של הראב"ן לפיוטים כפה"נ נכתב אחר פירושו של ר"י קרא, (אם כי לגבי פירוש הסיודר של ראב"ן יש מה לדון בכך).
²⁸ כמו רבינו אפרים מבונא והראב"ן, והפרשנים מבית מדרשו של רש"י. [יש לצי' שזה שפי' לפיוטים מובא אצל חכמי אשכנז כהראב"ן ור"א מבונא, מורה על התפשטותו המהירה של חיבור זה של ר"י קרא].
²⁹ ע"י 'ערוגת הבשם' ח"ד (כרך המבוא) עמ' 13.
³⁰ ע"י בכל זה בדבריו של א"א אורבך במבואו לספר 'ערוגת הבשם' ח"ד עמו' 23-3.
³¹ ע"י מבואו של ש. עפשטיין למהדורתו לפירוש על נביאים ראשונים, ובמבואו של מ. ארנד לפירוש איוב, ובספר 'חכמי צרפת הראשונים' של פרופ' אברהם גרוסמן (י"ם תשס"א) פרק חמישי.

לעיונא

הרב פתחיה ברזילי

במלחמת גדעון עם מדין, רואים אנו כי ה' לא רצה שיהיו עם רב, ולכן ציוה את גדעון, לעשות מבחן לאנשיו עד שנשאר עמו רק שלוש מאות איש המלקקים. לעומת זאת על המחנה שכנגדו נאמר: "וּמְדִין וְעַמְלֵק וְכָל בְּנֵי קְדָם נִפְלִים בְּעַמְּךָ כְּאַרְבֶּה לְרֹב וְלִגְמָלֵיהֶם אֵין מִסְפָּר כְּחֹל נִשְׁעַל שְׁפַת הַיָּם לְרֹב". טעם הדבר היה כדי שיראו הכל שיד ה' היתה כאן ולא היתה זאת מלחמה טבעית כלל, וכמו שאמר ה' לגדעון "פֶּן יִתְפָּאֵר עָלַי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יָדִי הוֹשִׁיעָה לִּי".

אלא שצריך להבין מדוע גדעון נקט בטקטיקה של ניפוץ הכדים, והתקיעה בשופרות, שהרי דבר זה ממעיט לכאורה ולו מעט מגודל הנס שהיה כאן, ומכניס אותו מעט למסגרת טבעית. ובפרט שהאומות הקדומות האמינו בכל מיני כוחות שונים על-טבעיים, ויכלו לתלות את כשלונם, בלפידים והכדים, אשר נראה היה קצת כמו מעשה כישוף.

במיתת אבימלך כתוב: "וַתִּשְׁלַח אִשָּׁה אַחַת פֹּלַח רֶקֶב עַל רֹאשׁ אַבְיִמֶלֶךְ וַתִּרְצֶה אֶת גְּלָגְלָתוֹ. וַיִּקְרָא מְהֵרָה אֶל הַנְּעָר נִשְׂא כְלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁלֵף חֶרֶבְךָ וּמוֹתֵנִי פֶן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה הִרְגָתָהוּ וַיִּדְקְרָהוּ נְעָרוֹ וַיָּמָת".

משאלתו של אבימלך לא מולאה. לא זו בלבד כי אנו קוראים בספר שופטים כי אשה הרגתו, אלא אף באותה תקופה היה ידוע כי אבימלך נהרג ע"י אשה. דבר זה מצאנו כאשר שלח יואב את אוריה החיתי אל מותו במצות דוד, שם נאמר כי יואב אמר לשליח שנשלח לבשר על כך לדוד: "וְהִיא אִם תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לָךְ מִדּוֹעַ נִגְשָׁתָם אֶל הָעִיר לְהִלָּחֵם הֲלוֹא יִדְעָתָם אֶת אֲשֶׁר יֵרוּ מֵעַל הַחוֹמָה. מִי הִכָּה אֶת אַבְיִמֶלֶךְ בֶּן יִרְבָּשֵׁת הֲלוֹא אִשָּׁה הִשְׁלִיכָה עָלָיו פֹּלַח רֶקֶב מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמָת בְּתַבְּצָ לְמָה נִגְשָׁתָם אֶל הַחוֹמָה".

בפרשת תרומה נצטוו ישראל על בניית המשכן וכליו. ובפרשת תצוה נצטוו על בגדי הכהונה, ודרך קידוש הכהנים. טעון ביאור פרשת מזבח הקטרת אשר נכתבה דוקא בסוף פרשת תצוה, ולא בין שאר הכלים בפרשת תרומה.

"עַל פִּלְגֵי מַיִם".

אמר רבי תנחום בר חנילאי: לעולם ישלש אדם שנותיו - שלישי במקרא, שלישי במשנה, שלישי בתלמוד. מי ידע איניש כמה חי? כי קאמרינן ביומי. ('עבודה זרה' יט)

רש"י: ציומי - צ' ימים מקרא, וצ' ימים משנה וכו', וכן כל צבוע וצבוע.

'תוספות': ציומי - בכל יום.